

ЧАРБАЛЫК МАСЕЛЕЛЕРДИ МАТЕМАТИКА САБАГЫНДА КОЛДОНУУ

Садыков З.М.
Ош МУ. МИОМ кафедрасы

Аннотация

В этой статье рассмотренно взаимосвязь между обучением и практикой. Сельскохозяйственные задачи в процессе работы-как средство обучения и воспитания.

Annotation

This article discussed the relationship between learning and practice. Agricultural tasks in the process of work as a means of learning and education.

Ушул убакытка чейин окутуу иши негизинен окуучуларды өнүктүрүүгө эмес, аларды билимди өздөштүрүүгө, жөндөмдөргө жана көндүмдөргө ээ болууга багыттап келди. Мугалим тарабынан окуучулардын өз алдынча ишине таянбай туруп, чоң көлөмдөгү билим даяр түрдө берилип келди. Бул болсо өнүгүүнүн экстенсивдүү жолу болуп эсептелет. Өнүгүүнүн экстенсивдүү жолу- туюк жол, анткени билим берүү мезгилдик ресурстардын чектелгендиги менен байланышкан. Билим берүүнүн экстенсивдүү үйрөнүлүп жаткан материалдын көлөмүнүн чоңоюшун шарттайт. Ал эми мындай жол орто мектептер үчүн бүгүнкү күндүн талабына жооп бербейт. Себеби, мектеп курсунун программасы учурда реформаланды. Мурда жумасына 6 саат көлөмүндө окутулуп келген математика предмети бүгүнкү күндө 4 саат окутулуп, кыскартууга учурады.

Билим берүү системасынын өнүгүүсүн интенсивдүү жолго которуу билим берүүгө карата компетенттүү мамиленин алкагында ишке ашырылышы мүмкүн. Компетенттүүлүк мамиленин позициясынан караганда билимдүүлүктүн деңгээли окуучулардын билиминин ар кандай татаалдыктагы маселелерди чече алуу жөндөмдүүлүгү менен аныкталат. Салттуу мамиленин негизинде окуучунун жыйынтыгын: “окуучу мектептен жаңы эмнени үйрөндү?”-деген суроого жооп берүү деп ала турган болсок, компетенттүү мамилени: “мектепти окуган жылдары окуучу эмнеге үйрөндү?”-деген суроо менен мүнөздөөгө болот. [2].

Билим берүүдөгү компетенттик мамилени ишке ашыруунун төрт аспектисин бөлүп көрсөтүүгө болот. Алар:

1. Түйүндүү компетенттүүлүк;
2. Жалпылаштырылган предметтик жөндөмдөр;
3. Колдонмо предметтик жөндөмдөр;
4. Турмуштук көндүмдөр.

Бул багыттардын үчүнчүсүнө токтоло кетсек. Бул багытта жалпы орто билим берүүнүн прикладдык, практикалык (прагматикалык же керектөөчүлүк десе да болот) мүнөзүн өнүктүрүү болуп эсептелет. Башкача айтканда математика предмети менен алган билимдерин окуучулар экономикада, коомдук турмуштун чарбалык мисал-маселелеринде ийкемдүү колдоно алуусу болуп саналат.

1-маселе (5-6-класстар үчүн).

Бир уйга бир күндө 60 кг тоют керектелет. Эгерде тоюттун 5/6 ин кургак тоют, 1/10 ин чыктуу тоют, 1/15 ин жем түзсө, анда уйга күнүнө канча кургак тоют, чыктуу тоют жана жем берилет?

Чыгаруу: кургак тоют

Чыктуу тоют

таблица№1 .

№	Тоют түрү	Тоют бирдиги (1кг үчүн)
1.	Арпа	1.00
2.	Жүгөрү даны	1.34
3.	Жүгөрү башы	1.18
4.	Талаа чөбү	0.42
5.	картошка	0.30
6.	Жүгөрү адырасы	0.92
7.	Буудай адырасы	0.71
8.	Силос (жүгөрү жашыл масса)	0.22

таблица№2.

Эгин түрү	1га эгилүүчү норма.	1га алынган орточо түшүм (ц)
сабиз	8 кг	200-500
кызылча	14 кг	250-500
капуста	0.4 кг	450-900
картошка	20-25 ц	120-200
жүгөрү (жашыл масса)	0.2-0.25ц	400-800ц
Жүгөрү даны	0.2-0.25ц	40-60ц
буудай	2.0-2.5ц	15-26ц

5-маселе. Тоют өндүрүү максатында 1 га жерге силос үчүн жүгөрү, же картошка айдоо керек. Кайсы эгинди эксек пайдалуу, баалагыла.

Чыгаруу: маселени чыгаруу үчүн таблица №1, таблица №2 ни пайдаланабыз.

Таблица№1 ден силостун тоют бирдиги 0.22 ге барабар экендигин алабыз.

Таблица№2 ден жүгөрүнүн силос үчүн түшүмдүүлүгү гектарынан min 400ц экен.

Анда силос үчүн: $0.22 \cdot 4000 = 8800$ (тоют бирдиги).

Ушул эле сыяктуу картошка үчүн тоют бирдигин аныктасак, анда:

Таблица№1 ден картошканын тоют бирдиги 0.30 ге барабар экендигин алабыз.

Таблица№2 ден картошканын түшүмдүүлүгү гектарынан max 200ц экен.

картошка: $0.30 \cdot 2000 = 6000$ (тоют бирдиги).

Жообу: жүгөрү жакшы болбой калган учурда да, жакшы түшүм алынган картошкага караганда жүгөрүдөн жакшы тоют алынат.

Корутунду: Жогорудагы сыяктуу чарбалык маселелерди математика сабагында сунуштоо менен окуучуларда жаратмандык сапаттар, чарбаны андап билүү көндүмдөрү калыптанат. Алар таблицаны пайдалануу, маселелерди чыгаруу менен эле чектелбейт. Экономикалык “пайда”, айыл-чарбасындагы: эгүү нормасы, түшүмдүүлүк, рацион, тоют бирдиги деген түшүнүктөр менен да таанышышат.

Адабияттар:

1. М.Р. Беньяминов. Математика и сельское хозяйство. М., Просвещение. 1968.
2. Т.А.Абдрахманов, М.А.Ногаев. Азыркы билим берүүдөгү компетенттик мамиле. Бишкек.2014. USAID дин “Сапаттуу билим” долбоорунун материалдары.2011.
3. Агроишкердүүлүктү камсыздоо жана өнүктүрүү боюнча Кыргыз долбоору. IFDC. 2012.